

ALLEENWONENDEN IN HET VLAAMSE GEWEST: VERSCHUIVINGEN TUSSEN 1990 EN 2020

MARTINE CORIJN & JAN PICKERY

STATISTIEK
VLAANDEREN

BIJLAGEN

Bijlage 1. Gebruikte bronnen en definities

Het Belgische statistiekbureau Statbel publiceert gegevens over de **wettelijke bevolking**. Deze steunen op gegevens uit het Rijkregister van de natuurlijke personen en geven de stand van de bevolking weer op 1 januari van het kalenderjaar, zoals – mits bijkomende controles door Statbel – kan worden afgeleid uit de inschrijvingen in het bevolkingsregister (Belgen en buitenlanders die gemachtigd zijn tot vestiging in België) en het vreemdelingenregister (buitenlanders die toegelaten of gemachtigd zijn tot een verblijf van meer dan 3 maanden in België voor bepaalde of onbepaalde duur). Bepaalde categorieën buitenlanders (bijvoorbeeld diplomatiek en consulair personeel) zijn vrijgesteld van inschrijving in de bevolkingsregisters. In sommige gevallen kunnen zij op eigen vraag wel ingeschreven worden. Enkel in dat geval worden zij meegerekend in de bevolkingscijfers. De wettelijke bevolking verschilt van de feitelijk bevolking. Hiertoe behoren ook personen ingeschreven in het wachtregister en personen die niet bij de gemeenten zijn aangegeven.

Statbel kent op basis van gegevens uit het Rijksregister aan elk **huishouden** een welbepaald type en aan elke inwoner een welbepaalde positie in het huishouden toe (FOD Binnenlandse Zaken, 2019). Dit gebeurt voor de situatie zoals waargenomen op 1 januari van elk jaar. De gegevens, plus informatie inzake geslacht, leeftijd, nationaliteit en woonplaats van de persoon, zoals waargenomen op 1 januari van elk jaar, worden jaarlijks ter beschikking gesteld. Daarnaast omvat deze databron gegevens over het geslacht, de leeftijd, de huidige nationaliteit en de woonplaats van elke persoon. De veranderingen in omvang en kenmerken van alleenwonende instromers en uitstromers uit het Vlaamse Gewest berusten op gegevens uit het Rijksregister inzake **immigratie** en **emigratie** in het Vlaamse Gewest, alsook op gegevens inzake **overlijdens**.

De afbakening van een **huishouden** is gebaseerd op het ingeschreven zijn op eenzelfde hoofdverblijfplaats. Huishoudens worden opgedeeld in **private en collectieve huishoudens**. Een privaat huishouden bestaat uit hetzij een persoon die gewoonlijk alleen leeft, hetzij uit 2 of meer personen die, al dan niet door verwantschap aan elkaar verbonden, gewoonlijk in één en dezelfde woning verblijven en er samenleven. Samenleven wordt afgebakend aan de hand van feitelijke elementen zoals: de inrichting van de plaatsen (gemeenschappelijk gebruik van keuken, badkamer, ...) en de afrekeningen voor telefoon, internet en energieverbruik (één afrekening voor eenzelfde huishouden). Collectieve huishoudens zijn gemeenschappen: religieuze gemeenschappen, instellingen, rusthuizen of woonzorgcentra, weeshuizen, gevangenissen. Om beschouwd te worden als een gemeenschap moeten 3 minimale voorwaarden vervuld zijn: verblijven in een instelling (medehuurders vormen geen gemeenschap); onderworpen zijn aan een directie (niet zelfstandig zijn); in gemeenschap leven (het delen van gemeenschappelijke lokalen, gemeenschappelijke diensten, gemeenschappelijke activiteiten...).

Om het beeld van de veranderingen van leefvormen (**huishoudposities**) overzichtelijk te houden, worden in dit rapport 12 huishoudposities uit de LIPRO-typologie gebruikt (Lodewijckx & Deboosere, 2016). De positie van een persoon binnen het huishouden wordt in het Rijksregister bepaald aan de hand van zijn/haar verwantschap met de referentiepersoon van het huishouden. De **referentiepersoon** van het huishouden wordt omschreven als de persoon die het huishouden vertegenwoordigt bij de contacten met de overheid. De **verwantschap** van de leden van het huishouden wordt afgebakend aan de hand van de volgende categorieën:

echtgenoot/echtgenote	schoonzoons / -dochter	andere verwant
zoon of dochter	schoonvader / -moeder	niet-verwant
stiefzoon / -dochter	schoonbroer / -zus	
grootvader / -moeder		partner
vader of moeder	oom of tante	wettelijk samenwonende
broer of zus	neef of nicht (3 ^e graad)	meemoederschap
kleinzoon / -dochter	neef of nicht (4 ^e graad)	
achterkleinzoon / -dochter		gemeenschappen, tehuizen

De **huishoudpositie** van een persoon is afhankelijk zowel van het type van het huishouden waarin de persoon leeft, als van de plaats die hij/zij inneemt binnen dat huishouden. Binnen eenzelfde huishoudtype nemen de leden andere huishoudposities in. Een voorbeeld: in een huishouden bestaande uit een gehuwd paar met 3 kinderen en de moeder van de echtgenoot nemen beide echtgenoten de huishoudpositie 'gehuwde partner met inwonende kinderen' in, de 3 inwonende kinderen zijn 'kind bij een gehuwd paar' en de inwonende moeder van de echtgenoot krijgt de huishoudpositie 'inwonende andere persoon'. Bij een scheiding kan de vader een 'alleenwonende' worden en kan de echtgenote een 'alleenstaande moeder' worden, de kinderen die bij haar blijven wonen worden 'kind bij alleenstaande ouder' en de moeder die bij haar blijft wonen blijft een 'inwonende andere'. Voor kinderen die bij hun ouders (eventueel stiefouder) of hun alleenstaande ouder inwonen speelt hun leeftijd en hun economische afhankelijkheid geen rol. Een man van 55 jaar die bij zijn moeder van 85 jaar inwoont die de referentiepersoon van het huishouden is, is een 'kind van een alleenstaande ouder'. Als de man van 55 jaar zelf de referentiepersoon is, vormt hij samen met zijn moeder een 'overig huishoudtype' en zijn zij beiden 'lid van een overig huishoudtype'. Posities in het huishouden, zoals waargenomen op 1 januari van elk jaar, zijn tijdelijke posities. Op jaarbasis verandert ongeveer 12% van de volwassen bevolking van (de 12) huishoudpositie (Corijn & Pickery, 2020a, 2020b).

Relatie tussen huishoudtypes en huishoudposities

<i>Types van huishoudens</i>	<i>Huishoudposities van personen</i>
Alleenwonende of 1-persoonshuishouden	Alleenwonende
Gehuwd paar zonder inwonende kinderen	- Gehuwd samenwonend met partner zonder inwonende kinderen - Inwonende andere persoon
Gehuwd paar met inwonend(e) kind(eren)	- Gehuwd samenwonend met partner met inwonend(e) kind(eren) - Kind bij een gehuwd paar - Inwonende andere persoon
Ongehuwd* samenwonend paar zonder inwonende kinderen	- Niet-gehuwd samenwonend met partner zonder inwonende kinderen - Inwonende andere persoon
Ongehuwd* samenwonend paar met inwonend(e) kind(eren)	- Niet-gehuwd samenwonend met partner met inwonend(e) kind(eren) - Kind bij een ongehuwd* samenwonend paar - Inwonende andere persoon
Eenoudergezin	- Alleenstaande ouder - Kind bij een alleenstaande ouder - Inwonende andere persoon
Overig huishoudtype	- Lid van overig huishoudtype
Collectief huishouden	- Bewoner van collectief huishouden

*Strikt genomen niet-gehuwd (met burgerlijke staat ongehuwd, gescheiden of verweduwd of niet-gekend).

Voor de afbakening van de huishoudposities op basis van de verwantschapscodes zoals genoteerd in het Rijksregister werd voor de jaren **1990-1995** de indeling gebruikt die werd uitgewerkt door de voormalige Studiedienst Vlaamse Regering. Voor de afbakening **vanaf 1996** werd de indeling uitgewerkt door Statbel. De verschillen tussen beide indelingen zijn gering.

De **kenmerken** van de volwassen bevolking worden beschreven aan de hand van 9 leeftijdsgroepen, 4 burgerlijke staten, de Belgische en niet-Belgische nationaliteit en de aard van de woonplaats (met onderscheid tussen de grootsteden Antwerpen en Gent, de overige 11 centrumsteden en de andere steden en gemeenten). De overige 11 centrumsteden zijn: Mechelen, Turnhout, Leuven, Brugge, Kortrijk, Oostende, Roeselare, Aalst, Sint-Niklaas, Genk, Hasselt.

Voor beschrijving van de evolutie en het profiel van de alleenwonende volwassenen wordt gefocust op de verschillen tussen 1990 en 2020. De veranderingen in aantal worden uitgedrukt aan de hand van een **index**, waarbij het aantal in 1990 wordt gelijkgesteld aan 100 (of aan 0). Een index voor 2020 van bijvoorbeeld 156 (of 56) betekent dan dat het aantal is toegenomen met 56%. De evolutie van het aantal alleenwonenden wordt ook gekoppeld aan de evolutie van het aantal volwassenen in de betreffende periode. De veranderingen inzake het profiel van de alleenwonenden wordt uitgedrukt aan de hand van een vergelijking van de procentuele verdeling per kenmerk.

Door een **koppeling** op individueel niveau van de huishoudpositie van elke inwoner op 1 januari van jaar x aan deze op 1 januari van jaar $x+1$ wordt nagegaan hoeveel personen en welke personen in de loop van het jaar x veranderden van huishoudpositie en hoeveel en welke personen dezelfde positie behielden. Voor deze studie betekent dit dat wordt nagegaan hoeveel personen en welke personen in de loop van een jaar x gingen alleenwonen en hoeveel en welke personen ophielden met alleen te wonen in jaar x . Enkel niet-alleenwonenden kunnen gaan alleenwonen. Enkel alleenwonenden kunnen ophouden met alleen te wonen. Door een koppeling met gegevens inzake immigratie, emigratie en overlijdens in jaar x kan ook worden nagegaan hoeveel personen en welke personen in de loop van jaar x zijn binnengekomen in het Vlaamse Gewest (vanuit ander gewest of buitenland of ander register) of vertrokken uit het Vlaamse Gewest (door verhuis naar ander gewest of buitenland of naar ander register) of zijn overleden. De beschikbare data laten toe een vergelijking te maken voor de jaren 1996 en 2019. Data voor eerder jaren waren nog niet beschikbaar.

Het gebruik van Rijksregisterdata om veranderingen in de huishoudpositie na te gaan, heeft zowel **voordelen** als **nadelen**. Het grote voordeel is dat het Rijksregister informatie omvat van *alle inwoners* die behoren tot de wettelijke bevolking in België. Resultaten van survey-onderzoek op basis van een beperkte steekproef geven slechts een schatting van de veranderingen van huishoudposities bij de Vlaamse bevolking (zie Corijn & Van Peer 2013; Mortelmans e.a., 2011). Het nadeel van het gebruik van Rijksregisterdata is dat dit register enkel informatie bevat omtrent de officieel geregistreerde positie van een persoon in een huishouden en niet over zijn/haar *feitelijke* positie. Een jongvolwassene kan bijvoorbeeld officieel bij de ouders ingeschreven zijn, maar feitelijk bij zijn/haar (officieel alleenwonende) partner wonen. De beperking van de gegevens tot de toestand op 1 januari van 2 opeenvolgende jaren impliceert dat we geen exacte informatie hebben over de *datum van de verandering* van de huishoudpositie en dat we ook geen informatie hebben over eventuele tussentijdse veranderingen in de loop van een jaar van huishoudpositie. Een alleenwonende die bijvoorbeeld in een bepaald kalenderjaar officieel met een partner gaat samenwonen en in datzelfde jaar na een scheiding opnieuw gaat alleenwonen, heeft zowel bij het begin van jaar x als bij het begin van jaar $x+1$ de positie van alleenwonende. Gegeven de beschikbare bron is een beschrijving van de veranderingen tussen 1 januari van 2 opeenvolgende jaren de best mogelijke benadering van veranderingen inzake huishoudposities of huishoud(positie)transities. De mate van 'ruis' op de resultaten door de tussentijdse veranderingen is niet gekend.

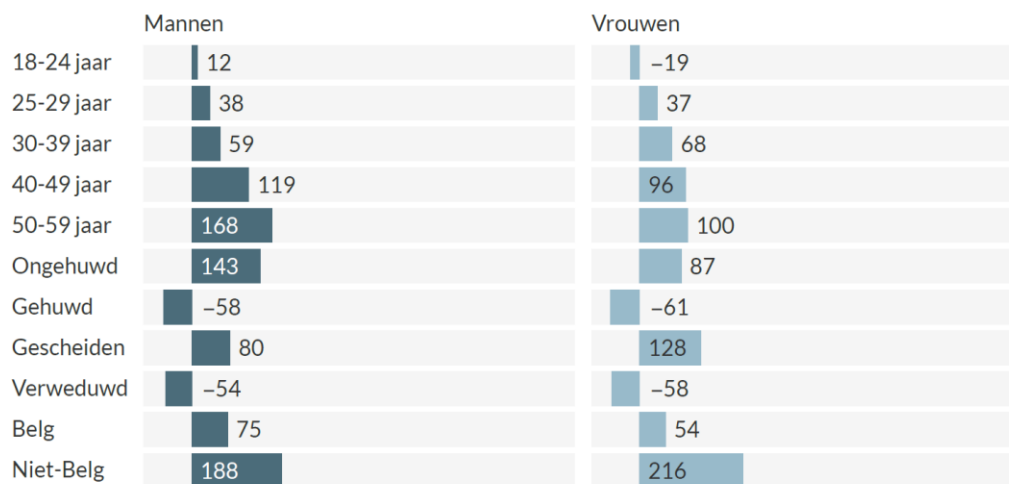
Bijlage 2. Volwassen bevolking in 1990 en 2020

Tussen 1990 en 2020 nam de volwassen bevolking in het Vlaamse Gewest toe met bijna 20%. Niet elke groep kende een toename. Zo daalde de omvang van de jongere leeftijdsgroepen, maar steeg de omvang van de oudere leeftijdsgroepen relatief gezien enorm. In de groep jonger dan 60 jaar verdubbelde de omvang van de groep ongehuwden bijna; deze van de gescheiden personen kende een ruime verdubbeling. In de groep van 60 jaar en ouder werd de groep gescheiden volwassenen 8 tot 9 maal groter. De groep met een niet-Belgische nationaliteit nam toe, sterker bij de jongeren dan bij de ouderen. De groei van de oudere volwassen bevolking was groter dan die van de jongere volwassenen. De groei van de oudere bevolking was kleiner in de 13 centrumsteden dan in de overige steden en gemeenten. Binnen de centrumsteden groeide de oudere volwassen bevolking vooral in Hasselt en Genk.

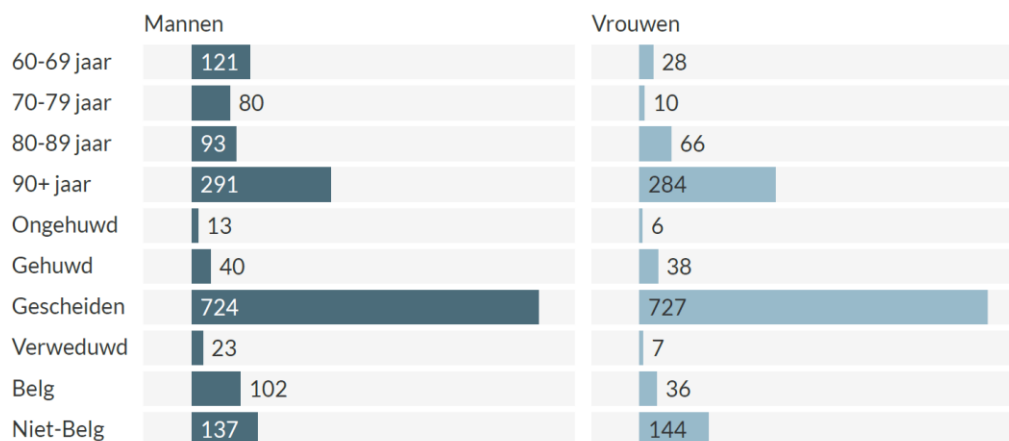
Figuur 2.A. Toe- of afname van alleenwonenden naar kenmerk per leeftijdsgroep

Vlaams Gewest, verandering tussen 1990 en 2020, index (1990=0)

18-59 jaar

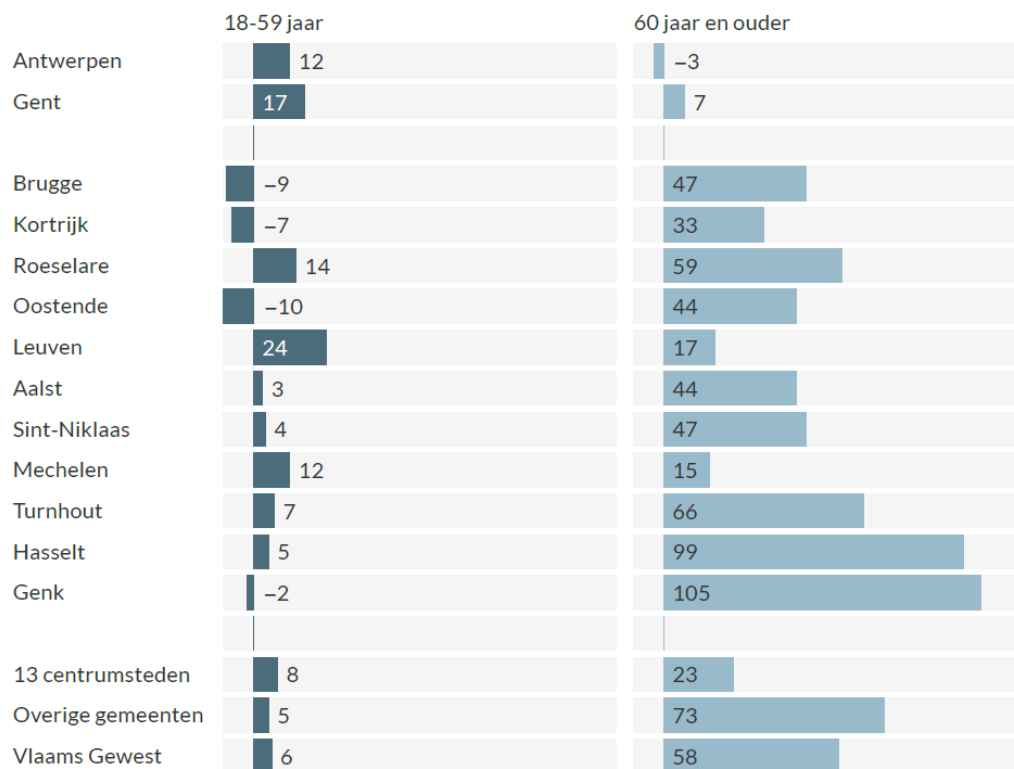

60 jaar en ouder

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

Figuur 2.B. Toe- of afname van alleenwonenden naar woonplaats per leeftijdsgroep
 Vlaams Gewest, verandering tussen 1990 en 2020, index (1990=0)

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

Zie voor meer gedetailleerde gegevens ook:
[Statistiek Vlaanderen: Structuur van de bevolking](#)

Bijlage 3. Alleenwonenden in 1990, 2000, 2010 en 2020

Tabel 3.A. Alleenwonenden naar leeftijdsgroep per geslacht

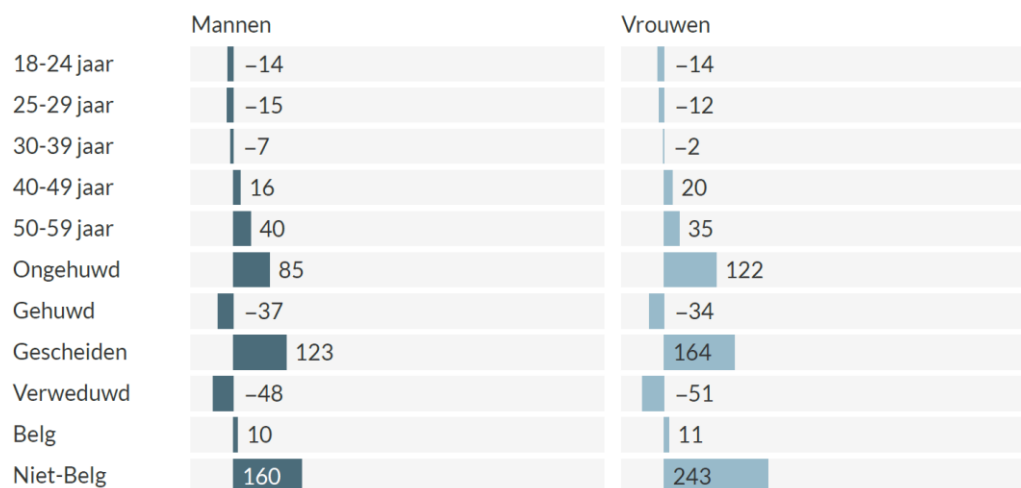
Vlaams Gewest, 1990, 2000, 2010 en 2020, aantal

Mannen	18-24 j	25-29 j	30-39 j	40-49 j	50-59 j	60-69 j	70-79 j	80-89 j	90 j en ouder	<i>Totaal</i>
1990	14.791	26.732	45.839	32.962	31.081	31.540	25.306	16.904	1.924	227.079
2000	15.414	29.635	64.046	53.570	40.807	36.819	33.039	14.925	2.424	290.679
2010	15.877	33.755	68.101	73.307	64.851	46.352	37.996	25.280	2.826	368.345
2020	16.576	36.978	72.736	72.316	83.377	69.653	45.570	32.599	7.525	437.330
<i>Verandering 1990-2020</i>	<i>1.785</i>	<i>10.246</i>	<i>26.897</i>	<i>39.354</i>	<i>52.296</i>	<i>38.113</i>	<i>20.264</i>	<i>15.695</i>	<i>5.601</i>	<i>210.251</i>
Vrouwen										
1990	14.684	18.615	22.821	17.398	31.592	69.930	85.060	57.903	6.052	324.055
2000	12.390	20.035	30.211	29.028	38.810	64.328	103.482	55.047	8.498	361.829
2010	12.809	23.235	34.334	35.879	58.568	67.668	96.557	85.795	9.998	424.843
2020	11.850	25.451	38.250	34.032	63.061	89.221	93.475	96.097	23.254	474.691
<i>Verandering 1990-2020</i>	<i>-2.834</i>	<i>6.836</i>	<i>15.429</i>	<i>16.634</i>	<i>31.469</i>	<i>19.291</i>	<i>8.415</i>	<i>38.194</i>	<i>17.202</i>	<i>150.636</i>

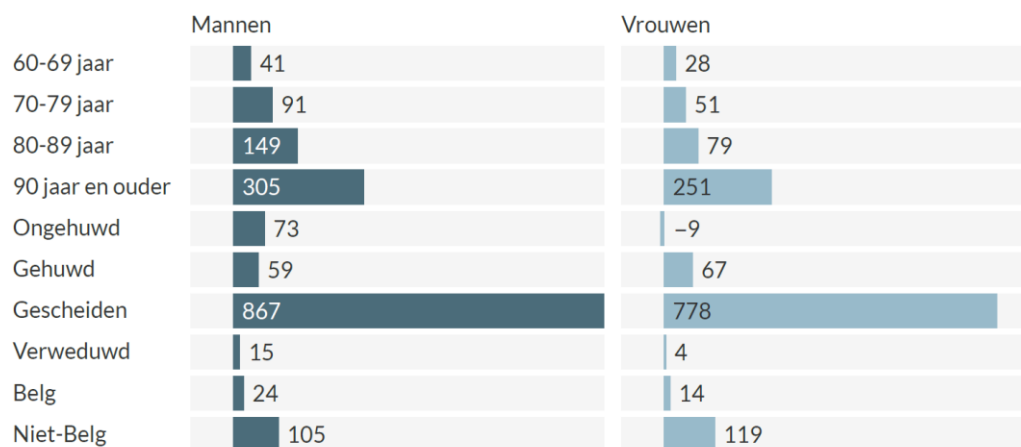
Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

Figuur 3.A. Toe- of afname van volwassenen naar kenmerk per leeftijdsgroep
 Vlaams Gewest, verandering tussen 1990 en 2020, index (1990=0)

18-59 jaar

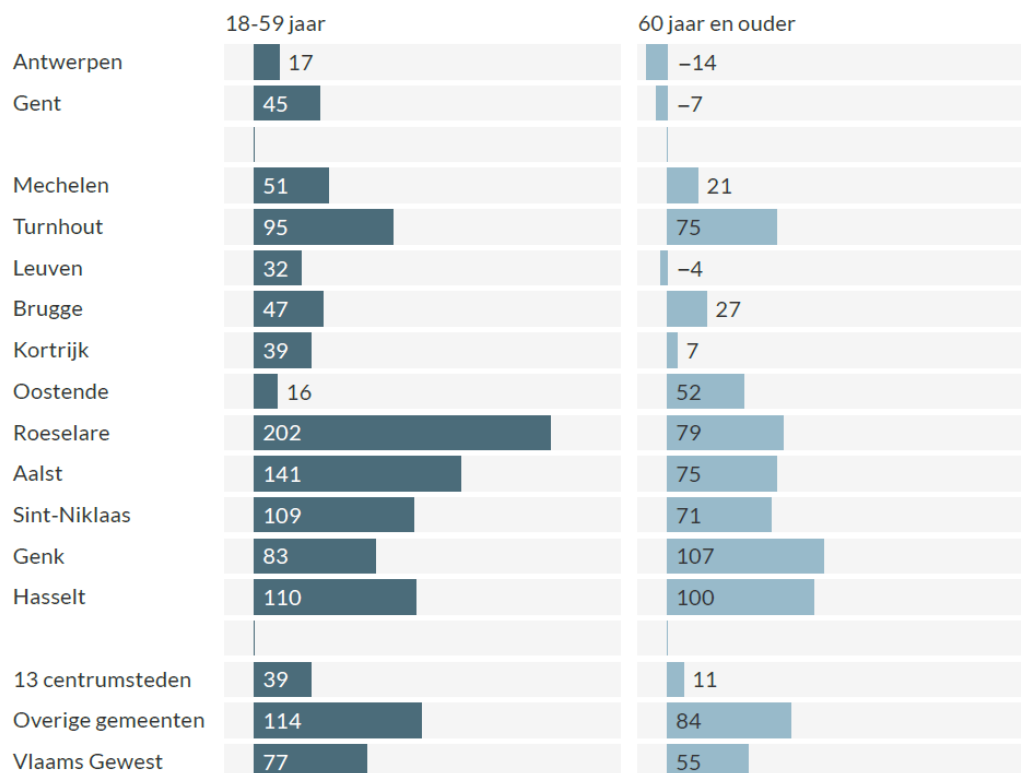

60 jaar en ouder

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

Figuur 3.B. Toe- of afname van volwassenen naar woonplaats per leeftijdsgroep
 Vlaams Gewest, verandering tussen 1990 en 2020, index (1990=0)

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

Zie voor meer gedetailleerde gegevens ook:

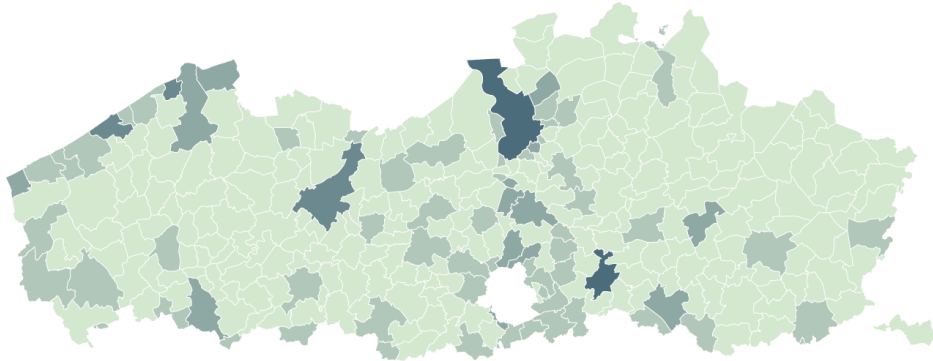
[Statistiek Vlaanderen: Structuur van de bevolking / Positie in het huishouden](#)

Bijlage 4. Alleenwonende volwassenen per gemeente in 1990 en 2020

Kaart 4.A. Alleenwonende volwassenen

Gemeenten van Vlaams Gewest, 1990, in %

<10 10-<15 15-<20 20-<25 >=25

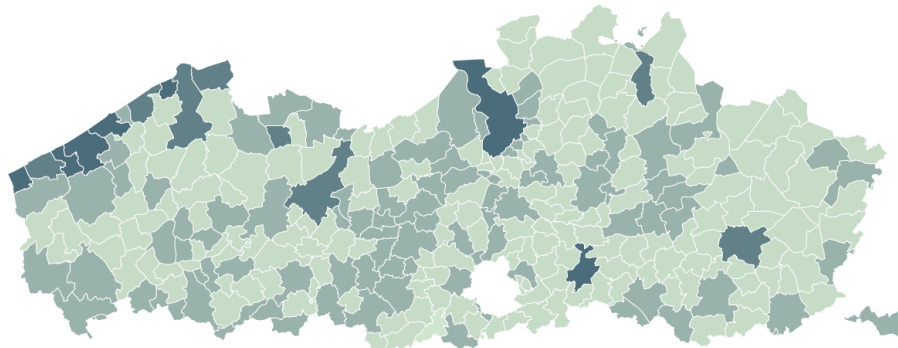

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

Kaart 4.B. Alleenwonende volwassenen

Gemeenten van Vlaams Gewest, 2020, in %

<10.0 10-<15 15-<20 20-<25 >=25

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

Zie voor meer gedetailleerde gegevens ook:

[Statistiek Vlaanderen: Structuur van de bevolking / Positie in het huishouden](#)